

Nr 51

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 6 kap. strafflagen, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 november 1964 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 195, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i 6 kap. strafflagen.

I samband med propositionen har utskottet behandlat två i anledning av densamma väckta likalydande motioner, nr 890 i första kammaren av herr *Alexanderson* och nr 1098 i andra kammaren av fru *Gärde Widemar*.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I 6 kap. strafflagen upptages vissa allmänna bestämmelser om skadestånd på grund av brott. Genom propositionen framlägges förslag om sådana ändringar i nämnda kap. som föranledes av att strafflagen med undantag av 6 kap. 1—7 §§ den 1 januari 1965 upphäves och ersättes av brottsbalken.

Lagförslaget

Det vid propositionen fogade lagförslaget är av följande lydelse.

Lag om ändring i 6 kap. strafflagen

Härigenom förordnas, att 6 kap. 5, 6 och 7 §§ strafflagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

Hava flera, på annat sätt än i 3 kap. 6 § första stycket sägs, medverkat till brott, svare de en för alla och alla för en till skadestånd.

Hava flera, på annat sätt än som sägs i 23 kap. 6 § första stycket brottsbalken, medverkat till brott, svara de en för alla och alla för en till skadestånd.

¹ Senaste lydelse av 5 § se 1948: 448, av 6 § se 1924: 330 och av 7 § se 1926: 70.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 §.

Är skada gjord av *person under femton års ålder eller sådan, som i 5 kap. 5 § omtalas, vare han pliktig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till hans sinnesart, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt må anses skäligt. Vad han sålunda utgivit åge han söka åter av den som genom underlåten vård om hans person vållat skadan.*

Är skada gjord av *någon som ej fyllt femton år eller som handlat under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, är han pliktig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till hans sinnesart, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt må anses skäligt. Detsamma gäller, om skada gjorts av någon som utan eget vållande tillfälligt råkat i sådant tillstånd att han är från sina sinnens bruk.*

Vad någon utgivit enligt första stycket åger han söka åter av den som genom underlåten vård om hans person vållat skadan.

7 §.

Har straff förfallit eller tid till avbrutet åtals fullföljd blivit försutten, efter vad i 5 kap. 13, 14, 15, 17, 18 eller 19 § sägs; vare dock målsägande ej därigenom betaget att det skadestånd söka, vartill han eljest kan berättigad vara.

Kan enligt vad som stadgas i 35 kap. brottsbalken påföljd för brott ej ådömas, är dock målsägande ej därigenom betaget att söka det skadestånd vartill han eljest kan vara berättigad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Gällande bestämmelser

Utskottet får i denna del hänvisa till den i propositionen å sid. 4 och 5 intagna redogörelsen.

Departementschefen vid lagrådsremissen

Efter gemensam behandling med statsrådets övriga ledamöter anmälde *chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling*, den 29 oktober 1964 fråga angående ändring i 6 kap. strafflagen samt anförde därvid inledningsvis följande.

Den nya brottsbalken (SFS 1962: 700) träder enligt lag den 20 mars 1964 (nr 163) om dess införande i kraft den 1 januari 1965. Genom sistnämnda lag upphäves nu gällande strafflag med undantag av 6 kap. 1—7 §§. Dessa

paragrafer innehåller vissa grundläggande bestämmelser om skadestånd på grund av brott. Brottsbalken saknar motsvarighet till dessa bestämmelser. Det har övervägts att ersätta 6 kap. 1—7 §§ strafflagen (SL) med en särskild skadeståndslag. Den år 1959 tillsatta skadeståndskommittén har också anmodats att utarbeta förslag till sådan lag i samband med fullgörandet av sitt uppdrag att utreda frågan om barns och föräldrars skadeståndsansvar. Kommittén har i enlighet härmed den 10 juni 1963 avgivit betänkande med förslag till lag med allmänna bestämmelser om skadestånd (SOU 1963: 33), avsedd att ersätta 6 kap. 1—7 §§ SL.

Efter remissbehandling av kommitténs förslag beslöt Kungl. Maj:t den 9 september 1964 inhämta lagrådets yttrande över ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag med allmänna bestämmelser om skadestånd. Detta förslag innebär, att de skadeståndsrättsliga bestämmelserna i 6 kap. SL överföres till en särskild skadeståndslag med bestämmelser om utomobligatoriskt skadeståndsansvar i allmänhet och således ej endast om skadestånd på grund av brott. Den föreslagna lagen upptager delvis nya bestämmelser om barns och föräldrars skadeståndsansvar och innehåller även i övrigt nyheter i förhållande till gällande rätt. Den har avsetts skola träda i kraft samtidigt med brottsbalken den 1 januari 1965.

Lagrådets utlåtande över förslaget föreligger ännu icke. Frågan om proposition till riksdagen torde icke kunna anmälas inom sådan tid att en proposition kan bordläggas förrän tidigast i andra veckan i november innevarande år. De spörsmål som lagförslaget avser att reglera är av principiell betydelse och delvis av svårlöst natur. Med hänsyn härtill och till den långt framskridna tiden finner jag det nu icke kunna begäras att årets riksdag skall hinna taga ställning till reformförslaget. Jag vill därför förorda, att nu endast sådana ändringar vidtages i 6 kap. SL som omedelbart föranledes av brottsbalkens ikraftträdande.

Med bifall till föredragande departementschefens hemställan beslöts att — med återkallande av beslutet den 9 september 1964 — inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i 6 kap. strafflagen. Detta förslag återfinnes å sid. 9 och 10 i propositionen, vartill utskottet får hänvisa.

Föredragande departementschefens anförande beträffande de särskilda paragraferna i 6 kap. strafflagen är intaget å sid. 5—8 i propositionen. I detta sammanhang må härav endast återgivas yttrandet såvitt avser 6 §, i vilken del departementschefen anförde följande.

6 §.

Såvitt angår skadeståndsansvaret för barn under 15 år torde någon jämkning i förevarande lagrum icke böra företagas i detta sammanhang.

I fråga om skadeståndsansvar för själsligt abnorma anges för närvarande

den krets som avses med regeln genom en hänvisning till 5 kap. 5 § SL. Sistnämnda lagrum omfattar dels i första stycket den som begår gärning under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, dels i andra stycket den som utan eget vållande tillfälligt råkat i sådant tillstånd, att han är från sina sinnens bruk. Brottsbalken saknar direkt motsvarighet till 5 kap. 5 § SL. Den innehåller emellertid i 33 kap. 2 § vissa bestämmelser beträffande den som begått brott under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom. Här avses sålunda samma abnormtillstånd som i första stycket av 5 kap. 5 § SL. Såvitt gäller skadeståndsansvar för sådana själsligt abnorma personer som åsyftas i sistnämnda lagrum kan således hänvisningen till 5 kap. 5 § SL ersättas av en hänvisning till 33 kap. 2 § BrB.

En sådan hänvisning omfattar emellertid ej den som nu avses i andra stycket av 5 kap. 5 § SL. Av skäl som sammanhänger med brottsbegreppets avgränsning i brottsbalken innehåller balken ej några särskilda bestämmelser rörande nu nämnda grupp. Beträffande denna kan därför ej hänvisas till något stadgande i brottsbalken. De som nu avses i andra stycket av 5 kap. 5 § SL bör därför uttryckligen omnämnas i 6 kap. 6 § SL.

I samband med nu berörda redaktionella ändringar synes lämpligt att uppdelas paragrafen i två stycken, av vilka det första i två särskilda punkter innehåller regler om skadeståndsansvar för barn och själsligt abnorma samt det andra stycket regeln i den nuvarande andra punkten om regressrätt.

Lagrådet

Enligt protokoll den 6 november 1964 avskrev *lagrådet* ärendet angående förslaget till lag med allmänna bestämmelser om skadestånd från vidare handläggning. Förslaget till lag om ändring i 6 kap. strafflagen föranledde följande yttrande beträffande 6 §.

6 §.

Justitieråden Hagbergh och Dennemark samt regeringsrådet Wilkens:

Med uttrycket *sinnenart* har ursprungligen åsyftats den subjektiva inställningen hos skadevällaren vid gärningens begående. Detta framgår av motiven till stadgandet, enligt vilka lagberedningen fann det klart, att hänsyn borde tagas till »gärningsmannens sinnesart, som kan sträcka sig från en ganska obetydlig oförsiktighet ända till skadelystet syfte» (NJA II 1924 s. 617).

I de sparsamt förekommande fall då uttrycket i rättspraxis använts om

barn har det emellertid givits en annan innebörd; ordet åsyftar där barnets allmänna karaktärsegenskaper (NJA 1941 s. 661 I, 1949 s. 535 och 1956 s. 55 samt FFR 1949 s. 318 och 1956 s. 395). Denna tolkning har syntts naturlig och överensstämmer även bäst med uttryckets språkliga betydelse. Vad beträffar det subjektiva momentet vid själva gärningen låter sig detta bättre inordnas under uttrycket gärningens beskaffenhet (jfr Borum i SvJT 1945 s. 440 f).

I fråga om *sinnessjuka* och med dem jämförda har ordet sinnesart icke haft någon uppgift att fylla i förevarande sammanhang. Judikaturen på detta område är ytterst knapphändig. I tillgänglig refererad praxis förekomma endast två fall (NJA 1939 s. 501 och FFR 1954 s. 308). I det ena fallet var fråga om fattigvårdsstyrelsens ansvar för sinnesslö persons skadevållande gärning. Det är tydligt att sådant ansvar icke kan vara beroende av skadevållarens subjektiva inställning vid gärningens begående utan får bedömas i relation till dennes allmänna läggning och karaktär. I det andra fallet, som gällde skadeståndskrav mot schizofren sinnessjuk, utdömdes skadestånd under åberopande av allenast »omständigheterna».

Ändringarna i 6 kap. strafflagen ha i lagförslaget inskränkts till att avse sådant som direkt föranledes av brottsbalkens ikraftträdande. Ett bibehållande av den remitterade lagtexten kan förefalla desto naturligare som motsvarande terminologi användes i 36 kap. 8 § brottsbalken. Emellertid synes till en början kunna göras gällande att ordet sinnesart i detta lagrum bör givas samma innebörd som praxis inlagt i 6 kap. 6 § strafflagen. Vidare är att märka att berörda stadgande i brottsbalken avser en offentligrättslig och ej en civilrättslig reglering. Ordet sinnesart har för övrigt visat sig föga lämpat för normalsituationer (jfr NJA 1960 s. 599).

I fråga om *sinnessjuka* och med dem jämförda synes tillfyllest att såsom grund för skadeståndsbedömningen i lagtexten angiva allenast »omständigheterna».

Vad angår stadgandets redaktionella formulering synes vara att föredraga att, efter mönster av 36 kap. 8 § brottsbalken, undvika en hänvisning till 33 kap. 2 § nämnda balk.

På grund av det anförda förorda vi, att i paragrafen upptages stadgande, dels i ett första stycke att om skada är gjord av person under femton års ålder, han är pliktig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till hans ålder och utveckling, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt må anses skäligt, dels i ett andra stycke i en första punkt, att om skada orsakats av någon som handlat under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämförd med sinnessjukdom, han är skyldig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, och i en andra punkt, att detsamma gäller i fråga om den som utan eget vållande tillfälligt råkat i sådant tillstånd att han är från sina sinnessens bruk och i det tillståndet orsakat skada.

Justitierådet Riben:

Med hänsyn till att det nu endast är fråga om att genomföra sådana ändringar i 6 kap. strafflagen, som omedelbart föranledas av brottsbalkens ikraftträdande, vill jag beträffande första stycket av denna paragraf allenast föreslå en jämkning i syfte att erhålla en närmare anslutning till lagtexten i 36 kap. 8 § brottsbalken. Såsom första punkt synes böra upptagas ett stadgande av innehåll, att om skada är gjord av någon som ej fyllt femton år eller som handlat under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, han är pliktig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till hans sinnesart, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt. I en andra punkt bör stadgas, att detsamma gäller om skada gjorts av den som utan eget vållande tillfälligt råkat i sådant tillstånd att han är från sina sinnens bruk.

Justitierådet Dennemark:

I skadeståndskommitténs betänkande SOU 1963: 33 göras vid behandlingen av frågan om barns skadeståndsansvar vissa uttalanden (s. 20 ff) rörande betydelsen av ansvarsförsäkring och (s. 23) därom att enligt hittillsvarande praxis skadestånd regelmässigt ålägges barn i form av viss bråkdelen av skadan. I lagrådsremissen rörande förslaget med allmänna bestämmelser om skadestånd biträder departementschefen i stort sett dessa uttalanden (s. 29 f). Jag har utgått från att berörda uttalanden, vilkas godtagande skulle innebära att gällande rätt ändrades motivedes och ej genom lagstiftning, icke behöva granskas av lagrådet i nu förevarande sammanhang.

Lagrådet:

Regressregeln synes lämpligen böra erhålla det innehållet att vad någon utgivit enligt de tidigare bestämmelserna i paragrafen äger han söka åter av den som genom underlåten vård om hans person vållat skadan.

Beträffande lagrådets yttrande i övrigt får utskottet hänvisa till sid. 13 och 14 i propositionen.

Departementschefens slutliga yttrande

Vid anmälan den 6 november 1964 av lagrådets utlåtande anförde *föredragande departementschefen* följande.

De synpunkter tre av lagrådets ledamöter anført rörande användningen i 6 kap. 6 § SL av uttrycket »sinnesart» har beaktats vid utformningen av bestämmelserna om skadeståndsansvar för barn under 15 år och psykiskt sjuka i det till lagrådet den 9 september 1964 remitterade förslaget till lag

med allmänna bestämmelser om skadestånd. Av skäl som jag tidigare redovisat har jag emellertid ansett nämnda förslag icke böra nu framläggas för riksdagen utan har i stället föreslagit att man för närvarande inskränker sig till att göra sådana ändringar i 6 kap. SL som omedelbart föranledes av brottsbalkens ikraftträdande. Vid en sådan begränsad revision av 6 kap. SL anser jag icke att den av dessa lagrådsledamöter föreslagna omarbetningen av förevarande stadgande bör vidtagas. Däremot anser jag, att i överensstämmelse med vad en av lagrådets ledamöter förordat i redaktionellt hänseende en sådan jämkning av stadgandet bör ske, att närmare anslutning erhålles till formuleringen i 36 kap. 8 § BrB.

Vad lagrådet uttalat beträffande utformningen av 6 kap. 6 § andra stycket och 7 § SL torde böra beaktas.

Motionerna

I motionerna hemställes, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 195 måtte för sin del besluta att 6 kap. 6 § strafflagen fr. o. m. den 1 januari 1965 får följande lydelse.

Är skada gjord av person under femton års ålder, är han pliktig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till hans ålder och utveckling, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt må anses skäligt.

Om skada orsakats av någon som handlat under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, är han skyldig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Detsamma gäller i fråga om den som utan eget vållande tillfälligt råkat i sådant tillstånd, att han är från sina sinnens bruk och i det tillståndet orsakat skada.

Vad någon utgivit enligt första eller andra stycket äger han söka åter av den som genom underlåten vård om hans person vållat skadan.

Till stöd för sin hemställan har motionärerna i huvudsak åberopat vad som anförts i det ovan intagna yttrande, som avgavs av tre av lagrådets ledamöter vid behandlingen av ifrågavarande paragraf. Beträffande motionernas fullständiga innehåll får utskottet hänvisa till motionen II: 1098.

Utskottet

I samband med att brottsbalken träder i kraft vid instundande årsskifte upphör strafflagen med undantag av 6 kap. 1—7 §§ att gälla. De sålunda undantagna lagrummen innehåller vissa grundläggande regler om skadestånd på grund av brott. I förevarande proposition framlägges förslag om

sådan ändring i 6 kap. 5—7 §§ strafflagen, som föranledes av brottsbalken. Däremot har någon justering av 1—4 §§ nämnda kapitel ej ansetts erforderlig i detta sammanhang.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen hemställas i de i ärendet väckta motionerna att 6 kap. 6 § strafflagen måtte erhålla annan lydelse än den i propositionen föreslagna. Ifrågavarande bestämmelse behandlar skada gjord av person under femton år eller av sinnessjuk och därmed jämställd och föreskriver att vid avgörande om och i vilken mån skyldighet föreligger att ersätta sådan skada hänsyn skall tagas till bland annat skadegörarens sinnesart. Ändring därutinnan föreslås icke i propositionen. Motionärerna framhåller emellertid att uttrycket sinnesart såsom närmast missvisande bör utmönstras ur lagtexten. Enahanda inställning har vid granskningen i lagrådet kommit till uttryck i yttrande av tre av lagrådets ledamöter, medan en ledamot icke ansett sådan ändring påkallad.

Det genom propositionen framlagda förslaget är, såsom departementschefen framhållit, avsett att innefatta en allenast med hänsyn till brottsbalkens genomförande påkallad ändring av strafflagens bestämmelser om skadestånd. Utskottet ansluter sig till departementschefens ståndpunktstagande, att revisionen av ifrågavarande bestämmelser nu bör begränsas på angivet sätt. Härvid har utskottet beaktat att en mer allmän reglering på skadeståndsrättens område förestår. Med hänsyn till vad sålunda anförts anser sig utskottet icke böra upptaga motionärernas förslag, vilket ej är omedelbart påkallat av brottsbalkens ikraftträdande, till närmare övervägande i förevarande sammanhang. På grund härav och då utskottets granskning av det genom propositionen framlagda lagförslaget ej föranlett erinran tillstyrker utskottet att förslaget antages i oförändrat skick.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen, med avslag å motionerna I: 890 och II: 1098, måtte bifalla förevarande proposition, nr 195.

Stockholm den 3 december 1964

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Ahlkvist, fröken Mattson, herrar Wikner, Hilding, Hjorth och Nyman;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Landgren*, Svensson i Vä, Ekström i Björkvik, Keijer*, Fröding, fröken Bergegren och fru Lindekvist.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Gärde Widemar* och herrar *Hilding, Nyman* samt *Keijer*, vilka ansett

dels att sista stycket i utskottets utlåtande bort erhålla följande lydelse:

Uttrycket sinnesart synes icke vara lämpligt att bibehålla i 6 kap. 6 § vare sig beträffande barns eller mentalt sjukas skadeståndsskyldighet i anledning av förövat brott eller på frågan om denna skyldighets omfattning. Härom råder icke delade meningar, vilket framgår bl. a. av departementschefens yttrande. Det enda skäl som departementschefen anfört mot att i förevarande sammanhang företaga härav betingad justering av lagrummets nuvarande lydelse är att man nu endast borde göra sådana ändringar i 6 kap. strafflagen som är påkallade av brottsbalkens genomförande. Den i propositionen föreslagna lydelsen av ifrågavarande lagrum innebär dock en relativt genomgripande omarbetning av nuvarande lagtext. Det synes utskottet naturligt att man nu även utnyttjar tillfället för att avlägsna ovan berörda och av motionärerna påtalade inadvartens i lagrummets avfattning. Härigenom föregripes på intet sätt en förestående allmän revision av skadeståndslagstiftningen. Utskottet vill under sådana omständigheter tillstyrka den av motionärerna föreslagna avfattningen av 6 kap. 6 § strafflagen. Utskottets granskning av lagförslaget har i övrigt icke föranlett någon erinran.

dels ock att utskottet bort hemställa,

att riksdagen — med förklaring att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick antaga det genom förevarande proposition, nr 195, framlagda förslaget till lag om ändring i 6 kap. strafflagen — måtte, med bifall till motionerna I: 890 och II: 1098, för sin del antaga förslaget med den ändringen att 6 § erhåller nedan angivna, såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

6 §.

Är skada gjord av *någon som ej fyllt femton år eller som handlat under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom*, är han pliktig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till hans *sinnesart*, gär-

Är skada gjord av *person under femton års ålder*, är han pliktig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till hans *ålder och utveckling*, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt må anses skäligt.

Om skada orsakats av någon som handlat under inflytande av sinnes-

(Kungl. Maj:ts förslag)

ningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt må anses skäligt. Detsamma gäller, om skada gjorts av någon som utan eget vållande tillfälligt råkat i sådant tillstånd att han är från sina sinnens bruk.

Vad någon utgivit enligt första stycket äger han söka åter av den som genom underlåten vård om hans person vållat skadan.

(Utskottets förslag)

sjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, är han skyldig att ersätta skadan, om och i den mån det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Detsamma gäller i fråga om den som utan eget vållande tillfälligt råkat i sådant tillstånd, att han är från sina sinnens bruk och i det tillståndet orsakat skada.

Vad någon utgivit enligt första eller andra stycket äger han söka åter av den som genom underlåten vård om hans person vållat skadan.